

Grote idealen in een concrete realiteit

De Circusplaneet is gevestigd in de Brugse Poort, een wijk in de 19de eeuwse gordel van Gent. Heel wat jaren gebruikten we daar de turnzaal van een school en meestal bleven we ook in die turnzaal. We hadden natuurlijk ook wel onze losse opdrachten en workshops, zo'n beetje overal, maar voor de Brugse Poort zelf waren we redelijk onzichtbaar.

In die Brugse Poort heeft twee op drie kinderen een mama die niet in België geboren is. Er is extreem veel armoede en er wonen meer dan 100 verschillende nationaliteiten. Maar we merkten al vele jaren dat het publiek van onze reguliere, wekelijkse circuslessen totaal geen weerspiegeling vormde van de buurt waar we gevestigd waren. We bereikten vooral kinderen van de 'progressieve, blanke middenklasse', die gestimuleerd werden om week na week te komen, die zich al in mei kwamen inschrijven voor oktober volgend schooljaar en van wie de ouders bereid waren om een redelijke som geld neer te tellen of een administratieve weg af te leggen om korting te krijgen.

Eigenlijk konden we perfect op onze lauweren rusten. Die kinderen zijn niet de moeilijkste, we moesten niet veel meer organiseren en onze klassen zaten sowieso vol. Maar we zagen natuurlijk de realiteit rondom ons en

met een paar mensen vroegen we ons af of onze jeugdwerkvorm ook interessant zou zijn voor die kinderen die niet meteen staan te trappelen om zich bij ons aan te sluiten. Maar als je voorbij je bestaande publiek wil kijken, dan bots je op heel veel obstakels. Het heeft ons bloed, zweet en tranen gekost om kinderen te bereiken, om partnerorganisaties te betrekken en om onze eigen mensen binnen de circusplaneet te motiveren. Want onbekend is onbemind.

En toch wilden we nagaan of we een sfeer konden creëren waarin heel diverse kinderen toch konden samen spelen. Niet alleen zodat onze lesgevers zouden ondervinden dat zo iets ook kan lukken, maar ook voor de buurt zelf. In de Brugse Poort gaat er redelijk wat geld naar cultuur, maar er blijft toch een vrij grote segregatie. De (sociaal-)artistieke organisaties en projecten bereiken soms toch vooral weer die progressieve, blanke middenklasse. Er is ook vrij veel jeugdwelzijnswerk in die buurt, maar we merkten dat die vaak op zoek zijn naar interessante methodieken om met hun jongeren te werken. Jeugdwelzijnswerk vertrekt natuurlijk vanuit heel andere doelstellingen dan andere vormen van jeugdwerk, maar in mijn ogen leidt dat geregeld tot activiteiten die veel te vrijblijvend zijn. Soms wordt dat wat een rommeltje en slagen de activiteiten er onvoldoende in om het echte krachtige uit de kinderen te halen.

Maar zouden onze idealen de toets aan de realiteit doorstaan? De voorbije jaren waren we af en toe met kleine projectjes de wijk ingetrokken en voelden we wel aan dat er potentieel zat in circus als methodiek. Alleen vroegen we ons af: wat zijn nu de randvoorwaarden om dit op een duurzame manier te doen lukken? Hoe kunnen we een grote verscheidenheid aan kinderen samen brengen, zonder dat dit ontaardt in chaos en conflicten?

Ons antwoord was: investeren in veel lesgevers en veel buurtpartners, maar ook investeren in het artistieke element van onze jeugdwerkvorm. Zo konden we de jongeren tonen: dit is niet vrijblijvend, hier liggen kansen om sterk te groeien.

Koken kost geld

Voor een dergelijke investering kan je niet bij een lokale schepen aankloppen. Daar heb je echt een projectsubsidie voor nodig. Maar door die projectsubsidie hebben we wel kunnen aantonen dat deze investering loont. Dankzij het participatieproject konden we alle randvoorwaarden vervullen en hoefden we geen half werk te leveren. Het project zelf zette vooral in op de organisatie van een buurtcircusfestival "Brugse Poort in Vuur & Vlam" in het Groene Vallei park van de Brugse Poort. Tijdens dit festival konden we voluit inzetten op wat volgens ons nodig was om het project te doen slagen. We hebben geïnvesteerd in veel lesgevers, in artiesten, in een goeie tent en degelijk materiaal. Zo konden we die mix van kinderen opvangen zonder dat het één chaos werd.

Eémaal we hadden aangetoond dat onze aanpak werkte, kregen we plots veel meer aandacht, ook vanuit de lokale politiek. We hebben ook heel veel mensen uitgenodigd om te komen kijken, zowel medewerkers van de jeugddienst als lokale beleidsmakers. We hebben ook een [filmpje](#) laten maken waarmee we de boer zijn opgetrokken. Ook deze videodocumentaire konden we laten maken dankzij (een deeltje) van de middelen voor het participatieproject.

Dat is ook een belangrijk aandachtspunt: laat zoveel mogelijk beelden spreken, laat zo mogelijk mensen voelen dat het werkt. Professionele foto's en video's zijn een echt visitekaartje van de werking, zeker in de sociale media. Het trekt bijvoorbeeld heel wat partners aan, die contact met je opnemen om samen te werken, omdat ze merken dat je aanpak werkt.

Met die beelden krijg je krediet en dat krediet heb je best wel nodig om alle randvoorwaarden duurzaam te kunnen verankeren. In onze reguliere werking volstaat één begeleider voor 15 kinderen. Maar als we werken met kinderen die opgroeien in preciaire situaties, dan hebben we één begeleider nodig op zes kinderen.

Het gaat hier om anderstalige nieuwkomers, kinderen met emotionele moeilijkheden, kinderen in kraakpanden die niet weten of ze volgende week een dak boven hun hoofd hebben,... Het werken met deze kinderen vergt extra randvoorwaarden, maar dat verhaal moeten we wel blijven hard maken en we moeten voldoende blijven aantonen dat het ook de moeite loont om die randvoorwaarden te vervullen.

Gelukkig moedigt Europa iedereen die met niet-formele educatie bezig is ook aan om kritisch na te denken over de eigen doelstellingen. En dan merk je dat we met meer bezig zijn dan enkel een fijne vrijetijdsbesteding. Wij werken aan heel veel sleutelcompetenties met jongeren: culturele expressie, initiatief nemen, actief burgerschap,... Competenties die belangrijk zijn voor Europa maar ook voor onze overheden. Het is belangrijk om stil te staan bij wat er gebeurt in de hoofden van de kinderen en in die groepen, want het gaat om zoveel meer dan 'circus'.

Van project naar reguliere werking of toch niet?

Onze reguliere werking veronderstelt in principe dat je wekelijks deelneemt aan de circuslessen, zo'n 30 keer per jaar. We hanteren daarbij een pedagogie die er van uitgaat dat de lesgevers weten wat goed is voor de deelnemers. Maar bij heel wat kinderen uit de kansengroep werkt deze aanpak niet. Er is een kleine groep kinderen die inderdaad 10 minuten aandachtig kan luisteren naar de instructie van de lesgever, om vervolgens deze instructie nauwgezet

op te volgen. Maar heel wat kinderen slagen daar niet in. In die pedagogie zitten dus onbewust heel wat uitsluitingsmechanismen die we vanuit middenklasseperspectief niet zien.

Inclusie betekent voor ons dan ook dat we niet alle kinderen in het bestaande format proberen te wringen. We laten ons uitnodigen om creatief te zijn met onze pedagogie. Zo kunnen we andere formats uitdenken die meer vertrekken van waar die kinderen staan, zowel fysisch, psychisch, als op het vlak van leerniveau en motivatie. Ik geloof dat iedere jeugdwerking dit kan, als ze wil. Wij hebben veel meer in huis dan ons regulier aanbod. Eén van mijn stokpaardjes is dan ook: *'Strategy is turning what you have into what you need, to get what you want'*.

Hoe zijn we concreet te werk gegaan? Omdat onze eigen circuszaal al vol zat, hebben we met de middelen die we over hadden van ons eerste participatieproject, een follow-up traject opgezet. We hebben een zaaltje gehuurd en vlak na schooltijd leerden we allerlei circustechnieken aan een grote groep kinderen. Via de school en via een aantal partners, hebben we de kinderen kunnen toeleiden naar ons initiatief. Een dergelijke actieve toeleiding is nodig, want een mailtje volstaat niet om die kinderen aan te trekken. Daarnaast gingen we ook nadenken over de noden van de kinderen in deze buurt. We wilden de kinderen veel meer aanbieden dan een zinvolle vrijetijdsbesteding. Zo organiseerden we huiswerkbegeleiding en zorgden we voor vers fruit voor de kinderen die

honger hadden of als alternatief voor zij die enkel cola en chips kochten.

En ook al zijn er heel veel drempels om deel te nemen, eenmaal kinderen zich veilig voelen, genieten ze ervan om uitgedaagd te worden. Onderschat deze kinderen niet, maar creëer de juiste setting. Voor ons betekende dit: de straatcultuur 'buiten' houden, geen pottenkijkers dulden, mensen duidelijk aanspreken op hun gedrag, werken op zelfdiscipline, op het nakomen van afspraken,... Dat vergt soms ook harde en ondankbare keuzes en maakt onze werking ook anders dan een jeugdwelzijnswerking, bijvoorbeeld.

Omdat we werkten met jongeren die soms licht ontvlambaar waren, hielden we een maximum aan van 35 deelnemers. Dat betekende dat ik in eerste instantie jongeren moest weigeren en ook jongeren aan de deur moest zetten die verschillende keren over de schreef waren gegaan. In een tweede stap gingen we in de groep op zoek naar leiders. Niet diegene met de grootste mond, maar diegene die het goede voorbeeld konden tonen.

Onze 'nieuwe' pedagogie bestaat vooral uit maatwerk. Met elk kind gaan we op zoek naar waar het zelf zin in heeft. Vaak gaat het om kinderen met veel faalervaringen. Dus als een kind aangeeft dat het zich veilig voelt

bij een bepaalde techniek, zoals diabolo of trampoline, dan respecteren we dit en proberen we het kind niet te dwingen in een techniek waar het zich niet veilig in voelt. Niet elk kind staat zomaar open om nieuwe dingen te leren of om alle elementen van circus uit te proberen. Ondertussen beïnvloedt deze werking onze reguliere lessen. De Slovaakse Romajongeren waar we mee werken, zijn bijvoorbeeld gek van parkour. Wel, ondertussen zit deze techniek nu ook in ons regulier aanbod. Door out-of-the-box te denken, kan je je jeugdwerkvorm uitbreiden, verfijnen en differentiëren.

De jongeren zelf stromen mondjesmaat door naar onze reguliere werking. Ik wil dat vooral niet overhaasten. Ik denk dat onze aanpak op maat ook zou werken bij de blanke middenklasse. Maar dan is er wel nog een belangrijke cultuurwijziging nodig bij onze vaste lesgevers. Weinig mensen die afgestudeerd zijn als animator of lesgever in de circus-kunsten hebben een diversiteitsreflex. Er zijn heel veel uitsluitingsmechanismen waar we ons niet van bewust zijn. Een blanke begeleider vol zelfvertrouwen en vol goesting is zich niet bewust van zijn eigen privileges en staat er niet bij stil hoe zijn aanwezigheid kinderen die opgroeien in een kwetsbare situatie doet ineenkrimpen of faalangst bezorgt.

Ik probeer zoveel mogelijk van onze lesgevers mee in het bad te krijgen en als er een positieve ervaring is, zie ik ook onze begeleiders groeien. Maar het is erg moeilijk om daarna niet terug te hervallen in de bestaande vooroordelen. Het gaat dan ook om

onbewuste mechanismen en vanzelfsprekendheden. Als je die niet doorhebt, dan doe je eraan mee. Arnold Mindell heeft bijvoorbeeld heel boeiend werk geschreven over *power, rank en privilege* dat veel inzicht biedt in hoe deze mechanismen werken. In het jeugdwerk zien we diversiteit ook nog te vaak als eenrichtingsverkeer, terwijl de kinderen en jongeren met hun emoties en hun goesting ook veel kunnen leren aan jeugdwerkers, op voorwaarde dat er een dialoog is en geen monoloog.

Uiteraard vergt dit maatwerk veel observatie, aanpassing én veel overleg met partners. Zo kwamen we ook tot een win-win situatie met een aantal partners, zoals Brede School, mobiel jeugdwerk, buurtwerk en straathoekwerk. Wat voor ons een interessante leerervaring was, bleek ook interessant voor onze partners. In die partnerschappen proberen we steeds voorbij 'de organisatie' te kijken. We gaan eerder op zoek naar informele banden met de *mensen* in die organisaties met wie we overeenkomsten vinden qua visie of qua doelstellingen. Want soms moet je snel beslissingen kunnen nemen. Zeker in een buurt als de Brugse Poort moet je concrete dingen kunnen organiseren, zonder dat er eerst een half jaar overleg aan vooraf gaat.

Onze volgende stap: dieper doorwerken met een kleinere groep

Ondertussen hebben we de buurt getoond dat je met heel veel jongeren resultaat kan boeken. We zijn blij dat we dit onder de aandacht

hebben gebracht. Nu willen de artistieke verdieping zoeken met een kleinere, gemotiveerde groep van een 15-tal jongeren. In ons huidige participatieproject willen we met deze jongeren werken naar een artistiek volwaardige voorstelling die ze kunnen tonen op de volgende editie van ons buurtcircusfestival. En ook hier moeten we durven keuzes maken. Zo willen we werken met een vaste groep. Want als er iedere keer vers bloed binnen komt, dan creëer je onrust in de groep. Natuurlijk krijgen we de vraag of de broer(s) of zus(sen) niet kunnen aansluiten. Soms moeten we echt van ons hart een steen maken en kinderen weigeren. Maar we werken ook in duo's van broers en zussen, omdat jongere kinderen nu eenmaal na school nergens naartoe mogen zonder hun oudere broer of zus. En we laten de jongeren die uit de boot vallen niet aan hun lot over. We hebben het jeugdwelzijnswerk geresponsabiliseerd om een aanbod op maat van deze doelgroep uit te werken en ondertussen gaan er ook meer middelen naar het jeugdwelzijnswerk met Roma-jongeren in de Brugse Poort.

Participatieproject als springplank

Dit participatieproject was een echte springplank, niet alleen voor de deelnemers, maar ook voor de Circusplaneet. Recent openden we onze nieuwe locatie en het was straf om te zien hoe twee jongens uit ons participatieproject tijdens de opening spontaan en vol zelfvertrouwen hun act brachten. Maar het feit dat we deze nieuwe locatie - een leegstaande kerk in een stuk van de Brugse Poort -

hebben kunnen kopen, is ook deels te danken aan het participatieproject. Natuurlijk hebben we deze kerk niet gekocht met projectmiddelen. Maar dankzij dit project hebben we aangetoond dat je kwaliteit realiseren met de jongeren uit de buurt, dat het mogelijk is om met die diversiteit om te gaan,... We hebben deze kerk kunnen kopen, onder andere, dankzij een investeringssubsidie van de Stad Gent en ik ben ervan overtuigd dat we deze subsidie niet hadden gekregen als we een reguliere jeugdwerking waren geweest als een andere. We hebben aangetoond dat onze maatschappelijke meerwaarde groter is dan enkel voor een wit, middenklasse publiek. En dat we een duurzaam engagement opnemen om te blijven investeren in die maatschappelijke meerwaarde. Dit engagement zorgt op zijn beurt ook voor meer structurele subsidies om dat engagement te realiseren, onder andere van de Stad Gent.

We blijven wel resoluut kiezen voor de kinderen in deze buurt. Natuurlijk krijgen we ook aanvragen vanuit de omliggende gemeenten. Maar we kiezen expliciet voor buurtcircus en blijven binnen een straal van één à twee kilometer. Anders zit je met een heel andere dynamiek en wordt het veel moeilijker om alles te organiseren. Maar we willen vooral onze focus niet laten verwateren: we willen de blinde vlekken van deze buurt blijven opzoeken. Dat maakt het ook makkelijker om partners te vinden. Bovendien, vraag ik me af of er niet een heleboel jongeren uit de boot zouden vallen, als we ons op andere wijken beginnen te richten.

Spread the message

Op vraag van de Stad Gent werk ik ook aan een publicatie en samen met Uit De Marge heb ik ook een vormingsreeks uitgewerkt rond groepsdynamica en veiligheid. Er zitten ook een aantal pedagogische principes in onze werking, die ons heel bruikbaar lijken voor het jeugdwerk. Zo gebruiken we onder andere het model van [Reg Bolton](#) die stelt dat er in elke circusactiviteit zes elementen zouden moeten aanwezig zijn: fun, verbeelding en creativiteit, aanraking en vertrouwen, risico, de kans voor iedereen om zich te tonen en een niet-vrijblijvend karakter: als je iets wil bereiken, dan moet je er ook voor werken. Complimenten moet je verdienen. Ook het flow-model, de psychologie van de optimale ervaring van de Amerikaanse psycholoog [Mihaly Csikszentmihalyi](#) vind ik een erg bruikbaar model. Ik ben ervan overtuigd dat heel wat jeugdwerkorganisaties van onze aanpak kunnen leren en daar wil ik me de komende jaren sterker op toeleggen.

Honger naar meer?

Voor meer informatie, vorming of ondersteuning, kan je terecht op: www.circusplaneet.be of bij steven@circusplaneet.be